

PALEOLİTİK ÇAĞ'DA ATEŞ VE YERLEŞİM BİÇİMLERİ

PALEOLİTİK ÇAĞ'DA ATEŞ ÜRETİM TEKNİKLERİ

İnsan doğal yangınlardan koruları toplama ile başlamış olsa da olmasa da bir zaman geldi ki ateşi üretme becerisini kazandı.

Ateş üretiminin bulunuşu Alt Paleolitik döneme kadar inmektedir. Özellikle Orta Paleolitik dönemden itibaren ocakların sayısı ve düzenliliği ateşin üretilmiş olduğunun kanıtlarıdır. Ancak bu çağda kullanılmış olan ateş üretme yöntemleri hakkında hiçbir geçerli belirti bize ulaşmamıştır. Böylece bu sorunun da incelenmesi ancak kuramsal olabilecektir. Bu kuramsal çerçeve ise Paleolitikte kullanılmış olan ateş yakma tekniklerinin tanımlarını verir. Bu yöntemlerden hangisinin gerçekten kullanılmış olduğunu saptamaya olanak vermez. Bunun için bugün aşağı yukarı aynı teknik düzeydeki toplumların incelenmesine yani karşılaştırmalı etnoğrafyaya başvurulur. Ancak şu ya da bu yöntemin kullanıldığını kesinlikle belirtmek söz konusu olamaz.

Ateş üretiminin geleneksel teknikleri iki kategoriye ayrılmıştır:

- 1- Vurma yoluyla uygulanan teknikler
- 2- Sürtme yoluyla uygulanan teknikler

Vurma yoluyla ateş üretim teknikleri

Uygun iki taşın şiddetli bir şekilde birbirine çarpılmasıyla kopan ve akkor haline dönüşen parçacıkların kolayca alev alabilen bir madde üzerine fırlatılmasıyla uygulanır. Bu kolay alev alabilen madde kütük, kav, kuru yapraklar, kuru ağaç yongaları gibi nesnelere olabilir.

Daha uzun yanma özelliği gösteren odun, kemik, kömür, turp ve diğer maddeler ancak kolay alev alabilen maddeler yardımıyla yanabilirler. Bu teknik, prehistorik insanlar bütün bu gerekli maddelere sahip olduklarından ve gerekli teknik hareketleri bildiklerinden Paleolitikte kullanılmış olabilirler.

İki çakmaktaşının birbirine çarpılmasıyla ateş elde edilebilir. Ancak bu duruma karşı çıkan bazı araştırmacılar, bir çakmaktaşının bir çakmaktaşına ya da bir kuarsın bir kuarsa çarpması ile üretilen ışığın yakıcı özelliğe sahip olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu ileri sürülen

sav kuvars için doğrulanmış görünüyorsa da çakmaktaşı için doğrulanmamıştır. Nitekim bu teknik deneysel olarak üretilebilir ve esasen yakın zamana kadar Brezilya, Cezayir ve Avustralya yerlileri gibi farklı primitif gruplar tarafından kullanılmıştır.

Çakmaktaşı ya da kuvarsit gibi sert bir taşın örneğın pirit gibi demirli bir taşa çarpılması yukarıda açıklanan yöntemle göre daha büyük kolaylıklar sağlar. Çünkü darbe ile ayrılan pirit parçacıkları şok ile oluşan ısının yanı sıra havanın oksijeni ile yanmadan doğan ek bir ısı verir. Bu nedenle Paleolitikteki kullanımı iki çakmaktaşının birbirine çarpılmasından daha olası görülmektedir.

Prite çakmaktaşı ya da başka bir sert taşla vurmak olasılıkla ateş üretiminin ilk düzenli yöntemidir. Ancak buna piritin ve diğer demirli taşların Paleolitik yataklarda ender bulunuşu itiraz olarak gösterilebilir. Şayet pirit, çakmak gibi kullanılmış olsaydı Paleolitik sitlerin oturma tabanlarında çok sayıda küçük pirit parçalarının bulunması gerektiğini düşünmek akla uygun görünmektedir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken şey, pirit ve demirli minerallerin dolgular içinde iyi saklanamayan parçalar olduğudur. Bunlar kolayca demir sülfat ve daha sonra da toz haline dönüşürler.

Piritin iyi saklanabilmesi için bütün ayrıcalıklı koşulların bulunması gerekir. Örneğın ortam kalkerli ve nemli olmamalıdır. Buna karşılık yine de bazı Paleolitik sitlerde pirit parçaları ele geçmiştir.

Belçika'daki Trou-du-Chaleux ve Fransa'daki Laussel sitlerinde bulunan pirit yumruları, üzerlerinde defalarca vurmaya gösteren izler taşımaktadırlar. Bunlar belki de piritin çakmak olarak kullanıldığının ilk kanıtıdır. Bu kanıtlar Mezolitik ve Neolitikte artmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAK:

Perlés,C., (1977), Préhıstoire du feu, Paris, Masson.